

Радничке Новине

ОРГАН СРПСКЕ СОЦИЈАЛНЕ ДЕМОКРАТИЈЕ

УРЕДНИШТВО
И
АДМИНИСТРАЦИЈА
НАЛАЗИ СЕ
У ШТАМБАРИЈИ
„ГУТЕНБЕРГ“

Број 5 пара

Изазе сваки дан

СТАРА РАНА

Да је у наших надлежних само малко увиђавности и обзира према народу, много и много рђавих и злокобних ствари нестало би одмах по њиховој појави. Међутим, они пуштају да зло ухвати корена и да у нашем и онако нездравом јавном животу створи рану која се тешко да лечити.

— Да о овоме пишемо нагнало нас је старо зло, стара рана: комитлук.

Целокупно јавно мњење прошлога рата и многи команданти регуларне војске, управо сви који су се бавили тим питањем, осудили су установу комитских чета поред редовне војске. Са многим поквареним и злочиначким типовима који су бежали испод команде регуларних трупа да би могли слободно жарити и палити, комитске чете су нанеле много зла становништву њових крајева а грдне срамоте српском народу. Поред неколицине младих и егзалтираних људи, са добрим намерама, у те чете се увукла маса најсумњијих типова који су једва чекали да остану магде сами и да раде исто оно што су некада радили комите по Турској.

И стара песма из прошлих ратова поговорила се, упркос осуди целог јавног мњења, и овога рата. Њести узроци и исте последице. Београд, на пример, морао је да се брани од њиховог беса после изласка наше војске из вароши.

Зато што се излажу опасности да погину, они присвајају себи власт да сеју смрт немиле и над невинима. Питање не само о својини већ о парчету леба, насурној потреби неке сироте породице за њих не постоји.

Али се у грешењу отишло још даље. У последње време војне власти су поставиле комите за одржање реда у позадини. Елеменат нереда одређен је да васпостави ред! Затим су их негде одредили за чуваре заробљеника. И они су у тим несрећним људима гледали своје робље, и као што се некада према робљу понашало, тако су се и они понашали. У Чачку су се десила и два злочина, поред многих нереда и насиља према становништву по селима.

Нема сумње да су све ове ствари познате и Врховној Команди и Влади. Па ипак оне ништа не предузимају против тога зла, па ипак оне не увиђају да је не само крајње време да укину комитске чете, већ да је срамота и грех што су оне и овог рата постојале.

Ако поред Врховне Команде и Владе има људи који сматрају да боље у комитским четама могу испољити своје јунаштво, нека их Влада и Врховна Команда убеди да то исто могу учинити и у сваком пуку, у сваком батаљону, у свакој чети, као што сви знамо. Ако Влада и Врховна Команда неће или не могу — шта знамо може чак и то бити — да их убеди у тако просту ствар, онда нека буду уверени да ће рана која се не лечи постати жива рана. У Бугарској та жива рана разједа одавна политички живот наше братске земље. Можда се много има приписати њој што су односи са Бугарском покварени и што не могу још да се поправе.

Имамо добар пример пред собом, угледајмо се на њега.

НА БРЗУ РУКУ

Посланица

И свану у земљи православној раније него обично на дан рођења Христовог, а смиренни народ читаше црна слова на белој хартији: ко на глас ко оћеш срицаше благослов митрополита, заступника божјег на земљи.

— Децо моја у духу, клали сће се и убијали у име Бога и Христа и његове свете науке: љуби и своје непријатеље. Утешите се, јер сће ви изабрани народ на кога Бог — нека му је милост! — шаље разна кушања у лицу бездушних, лукавих непријатеља наших који лажно носе име хришћанско.

— Ви роми који нисте још другу ногу изгубили, ви сакаћите који још можете дрећавати својих навући, ви ћорави у једно око који још слепчовоћа не требајуће, ви којима је свега шест ребара поломљено, ви који сће постали неспособни плода свога остваривши — сви ви зајевајте на данашњи дан песму среће и мира! Још вас чекају искушења. Изгубићете и другу ногу, остварићете без друге руке, наћићете слепчовоће, сва ребра ваша биће умекшана и без штрбуха својега ћете остати. Јер је Богу угодно да ви будите искушани народ, сироти и бедни чије ће царство небесно бити.

Чувши те свете речи утеше, сиротиња заборави на глад а народ ровашени зајева у славу Госпо-

да и лифераната и богаташа који сећаху по штабовима и царницама и жећаху масно печење заливајући га крви Христовом. Тешко њима, помисли ровашени народ, они неће видети лица Господњег као ми!

УОЧИ ЕВРОПСКОГА РАТА

3. Енглеска и Немачка

Енглеско-немачке супротности све више и више су се заоштривале и на послетку приморале Енглеску да закључи читаву серију споразума са Француском, Русијом, Шпанском и Португалијом... Али једно време изгледале као да се у Енглеској стварала једна нова струја која беше противу агресивне политике. Главни разлог, који је у своје време изазвао енглески, агресивни покрет противу Немачке и наиме: незина конкуренција на светској пијаци, у знатној мери изгубио је своју актуелност, своју оштрину. Прво и прво, сама конкуренција била је и сувише претерана. Немачка извози већим делом индустријски капитал а Енглеска је заинтересована само извозом новчаног, финансијског капитала. Даље, немачка колонијална политика не имајаше великих успеха. И на послетку, народна привреда у Енглеској за последњих двадесет година све се више и више развијала и напредовала у вези са колосалним прогресом светског, индустријског капитализма после дугог мртвила.

Багдадска железница доцније је грађена и помоћу француског новца. На крају крајева и Енглеска се одрекла од свог пређашњег, непријатељског гледишта на багдадску (уговор 1911). Она је пристала на спровођење железнице и до Персијског Залива (говор Ед. Греја у мају 1913, у Палати општина) али са условом да и Енглези суделују у грађењу железнице од Багдада до Басре, и сем тога да даље грађење железнице од Басре до Персијског залива (Кувајт) предузму сами Енглези. С друге стране, у новембру 1910, Русија је закључила споразум са Немачком, по коме је се одрекла да прави опозицију Немачкој односно грађења железница у Малој Азији, а зато је добила одрешу руке у Персији. У исто време Енглеска је схватила да својим потпомагањем контра револуције у Турској постаје непопуларна тамо и да се то веома штетно одазива на њену трговину са Турском. Сем тога у Енглеској су били везали непопуларни споразуми са Русијом на рачун Персије.

1909 године први министар Аскв изјавио је био, у Доњој Палати, да је његова влада била готова да води преговоре са Немачком о ограничавању наоружања на мору, али је немачка влада, на жалост, реагирала на ове преговоре негативно. Немачка социјална демократија поводом овога поднела је била у Рајхстагу интерпелацију и, потпомажући енглески предлог, уједно за-

хтевала, да се што пре отпочне ограничавање морских сила. Енглески социјалисти такође су водили енергичну кампању за ово ограничење. Али, на крају крајева, империјалистички интереси крупне буржоазије у Немачкој и Енглеској били су толико разнолики, да се међу њима није могао постићи споразум. Терен за једну велику, светску касапницу био је раније припремљен клане је отпочето доста брзо.

Спољна политика Бугарске и социјална демократија

Поводом дебате о буџету бугарског министарства спољних послова, држао је у Собрању, 19 децембра, један сјајан говор друг Христо Кабакчијев, посланик из групе „тесних“. Жалимо што због малог простора не можемо донети цео његов говор, али ћемо пустити неколико главних мисли.

Критикујући говоре опозиционих посланика који сву кривицу за рђаву спољну политику сваљују на неспособност дипломата, вели:

„Нису најважније личности у дипломатској служби већ политика коју оне воде. Ми треба да признамо да су дипломатске личности зато цареви људи

што је и спољна политика Бугарске у рукама монархизма.

„Чудновато изгледа да бугарска буржоазија од прошле катастрофе није ништа ново научила и спокојно оставља спољну политику у рукама династије. Ми можемо поставити питање на право место само тако *ако спољну политику предамо у руке парламената.*

Прешавши, затим, на европски рат, наставља:

„Какав је историјски циљ европског рата?

Велика је заблуда да се опште-европски рат води за ослобођење народа, за заштиту раса, за очување државних граница. Мислите ли ви да Немачка, Француска, Енглеска — државе национално заокругљене и консолидоване — теже да једна другој отму делове њене територије? Питање је ту о пијацима, о земљама културно заосталих народа, о империјалистичкој политици.

„Шта могу да чине у овом рату мале државе? Ни трунке

истине нема у томе да су Русија, Немачка и Аустро-Угарска — које и саме држе потиштене туђе народе — предузеле да „ослобођавају“!

„И пошто више није питање о националном уједињењу европских народа, онда се питамо да чему води европски рат?...“

„Данашњи империјалистички рат води скупљању свих саврењих националних држава и стварању једне нове друштвено-економске организације која ће створити ново поље за развитак производних снага. Друштво ће научити из тога рата да треба да пређе у један виши степен развитака

у савез европских народа.

„Тај ће савез створити могућност радничкој класи да уклони унутрашње противречности капитализма

и да оствари социјалистички идеал“.

Говорећи даље о завојевачкој политици Русије и Аустрије наводи факта којима побја мишљење предговорника да је у прошлим догађајима била крива руска дипломатија а не руска политика.

„Ако се сагласите самном, вели друг Кабакчиев, да се капитализам у Русији развија, онда треба да признате да је завлађивање Босфором и Цариградом циљ њене политике, чији је сироводник руска дипломатија.“

„Но исту опасност за националну независност балканских народа представља и Аустро-Угарска... Тајне конвенције Аустро-Угарске са Србијом (од 1882) и с Румунијом (од 1900) које су већ познате, и по којима Аустро-Угарска обећава Македонију Србији а Румунији Добруцу, те конвенције (и садашња тежња Аустро-Угарске да наведе Бугарску на рат против Србије. Прим. Уред.) доказују да ће Аустро-Угарска, докле год постоји, терати Србе и Румуне на југ, на Бугарску — да би отклонила њихове тежње за уједињењем сународника који су под јармом Хабсбурговаца. Тако она остаје стална препрека споразуму и савезу балканских држава.

„Полазећи са националног гледишта балканских народа, ми не можемо имати симпатија ни према Аустрији ни према Русији.

...„Решење националног питања је, пак, у томе

да се балкански народи споје у једну демократску федерацију.

...„Слобода балканских народа неће доћи од европских влада и династија, на које се наслања бугарски монархизам, већ од борбе европског револуционарног пролетаријата“...

Наши погледи су данас окрепцији која се рађа, и кад се њено знамење залепрша над пепелиштем великога, страшнога

рата, тада ће пирнути други ветар и на Балкану. Са тим речима завршио је свој говор друг Кабакчиев, бурно поздрављен од социјалистичких посланика.

ЗАВОЈЕВАЧКА И КОЛОНИЈАЛНА ПОЛИТИКА ЕВРОПСКИХ ДРЖАВА

Основни принцип савременог капитализма је производња еспапа. Она чини карактеристику капиталистичке производње и због ње је она еспапска производња.

Производња еспапа као што је она данас апсолутно је и неопходно свезана с пијацом, где треба да нађу своје купце. Отуда неминовно излази да ће развитак данашње капиталистичке производње у разним државама задовољити опште класне интересе разних националних буржоазија у толико пре, у колико више пијаца има држава, где ће наћи купце својој роби. Кад се има у виду с друге стране брз темпо капиталистичке хиперпродукције, која је последица анархије што данас влада у производњи, у толико неопходније бива свакој држави да обезбеди што је могуће шире и консумтивнију пијацу за своју робу. А све то постиже се путем завлађивања колонија. Да баш колоније имају ту улогу да буду пијаца својих метропола, да извозе у метрополе сировине и да уопште служе развићу капитализма, показују ови подаци за 1909—1910 годину:

Државе	извоз из метрополе у колон.	извоз из колоније у метроп.
Енглеска	3,825 мил. д.	5,175 мил. д.
Францус.	540 "	375 "
Немачка	41 "	30 "
Белгија	21 "	34 "
Холандија	723 "	150 "
Италија	3 "	6 "
Данска	7 "	5 "
Шпанија	3 "	2 "
Унија	263 "	377 "

Сви ти податци показују ово. Европске капиталистичке државе и Уједињене Државе у Америци увозе у своје колоније индустриску робу и све друге артикле више од 5 милијарди и 500 милиона дин., а извозе из колонија разне сировине за 6½ милијарди динара. Очевидно да је то колосалан интерес за капиталистичку западноевропску и америчку буржоазију.

Из свега што је до сад казано јасно излази да су све капиталистичке државе битно заинтересоване за постојање својих колонија и њихово ширење. Ако у европском рату једна од група великих сила изгуби своје колоније, оне ће бити упропашћене. Ако ли се, пак, рат сврши а положај остане исти који и данас, онда ће капиталистички свет остати у старом безизлазном положају. У једном и другом случају рат ће донети огроман брображај човечанства.

ИЗ ДАНА У ДАН

Учитељима из подринског округа. — Министар Просвете накнадно је тражио детаљнији извештај од начелства округа подринског о школама које могу радити. Дакле тај извештај не дође и по њему се не донесе нова одлука, обустављена је наредба Министарства Просвете којом се позивају избегли учитељи из подринског округа да се враће у своја места.

Ф Е Љ Т О Н

НА СВОМЕ ОГЊИШТУ

— УТИСЦИ ЈЕДНОГА БЕГУНЦА —

Већина нас је пошла од куће као музсер. Мало је њих знало где треба да се задржи, код кога да остане. Остали су пошли незнано куд, да се зауставе тамо где то учине његови најближи познаници, суседи, сродници. Тако смо се поделили. И то нас је мучило. Али ипак прибрали би се врло лако, да нас не сустизаху све неповољнији гласови. Опасност све већа, све ближе. Из места где смо се ми били склонили почеше домородци бежати. Само: куда? докле? Криза беше већ достигала свој врхунац, а ми још мислимо, колебамо се, оклевамо. Ако падне Чачак, ето Аустријанаца и у Краљеву, па и у Крушевцу. Тада би срце Србије било у рукама непријатеља!

Баш у том моменту дође и страшна вест о Туциној погибији. То нас просто порази. Ја сам био као убијен. А како је тек могло бити његовима! Од тада нисам био у стању да мислим о себи и бринем о

својима. Толико сам био потресен смрћу Друга, Учитеља и Пријатеља да сам и себе и своје ризиковао тој опасности да останемо у Чачку, па ма шта било, и ако сам после неколико дана од те одлуке, када се чула јасно, разговетно артиљеријска канонада на положајима око Чачка, једва могао да владам собом зато што сам тако учинио. Само је Његова смрт могла поколебати мој инстинктивни оптимизам у нашу победу. Нисмо могли дуго издржати. Чим ситуација поста повољнија по нас, дођох, свратих у Ниш да се међу друговима освежим и охрабрим. Нажалост, то беше узалуд..

Непријатељ се повлачи. Наши војници повраћају стопу по стопу земље. Озари нас све радост, нада. Тада нисмо мислили на нове жртве. Чинило нам се да се наша туга, носталгија није дала ничим искупити. Пожега, Мионица, Ужице, Ваљево — опет у нашим рукама! Дакле, ми се ипак ускоро враћамо на своја огњишта. Како ли је тамо? Шта ћемо наћи? Рушевине? Смрт? Пустош? Само да је што пре да смо код своје куће, под својим кровом, у своје зачијају! Постали смо нестрпљиви. Не би нам било довољно да смо и крила имали.

Најзад дође и тај час.

ПОСЛЕДЊЕ ВЕСТИ

(ТЕЛЕГРАМИ ПРЕС-БИРОА)

СИНОЋНИ ТЕЛЕГРАМИ

Мир око Драча(?)

Букурешт, 28 децембра. — Телеграфишу из Драча Агенцији Стефани 26 децембра, да од јуче влада мир у околини.

У Албанији се шири буна

Рим, 28 децембра. — „Ђорнале д' Италија“ дознаје из Барна 25 децембра, да се побуњенички покрет проширио на целу средњу Албанију, од Сан Ђовани ди Медиа па до Војусе. Муслимани су у Сан Ђовани, и ако је примирје, наставили непријатељства спречавајући пренос робе за Црну Гору преко Бојане. Италијанска је влада, да би се обавестила о ситуацији, послала у Сан Ђовани ратни брод „Пијемонт“.

Румунска акција

Париз, 27. децембра. — Телеграми „Фосише Цајтунгу“ потврђују глас о скором састанку румунског и бугарског краља на румунској територији.

„Пти Паризијен“ јавља о скорој румунској мобилизацији. Биће позвани под заставу 135.000 људи. Румунија ће крајем јануара (по новом календару) имати под оружјем 455.000 бораца, а заступање својих интереса у Берлину и Бечу повериће Швајцарској.

У „Политичком Билтену“ одобрава изјаву Сазонова, објављену у „Кориере де ла Сера“ и држи, да се при одређивању граница Србије, Румуније и Италије мора водити рачуна о законима правичне равнотеже и праведним обзирима према националном принципу.

Незадовољство Мађара

Лондон, 27 децембра. — „Морнинг Пост“ у броју од 19 ов. м. доноси чланак Чедде Мијатовића о тајни

српских успеха, које писац приписује националној свести, пробуженој у јакој мери.

Дописник тога листа из Будимпеште који је досад објављивао у њему извештаје о стању у Мађарској, полемиче у броју од 24 ов. м. са бечким новинама и Кореспондент Биро-ом, који су порицали тачност његових вести. Дописник остаје при свом тврђењу и цитира речи једног политичара у клубу независне странке: „Мађарска је изгубила све што је имала људи и материјала, и не може добити ништа, чак ни у случају победе, јер историја показује, да је сваки успех Аустрије само оружје у рукама Хабзбурговаца против Мађарске. Јака Аустрија значи слабу Мађарску; у нашем економском животу имамо само једног противника, а то је Немштина.“

„Нир Ист“ у броју од 25 ов. м. доноси у изводу предавање, које је држала о Србији Г-ђа Славка Грујића у Лондону.

ЈУТРОШЊИ ТЕЛЕГРАМИ

Непроверена вест

Петроград, 28. децембра. — Према вестима из приватног извора, али још непровереним, крстарица „Гебен“ улазећи у Босфор 25. децембра наишла је на мину која је направила на њој два отвора кроз која пролази вода. За њихову оправку биће потребно најмање 10 недеља.

Не личи на акцију Бугарске

Софија, 28. децембра. — Министарски савет решио је да скине забрану извоза пасуља, сира, кромпира, масти и кашкаваља.

За Радничке Новине

— добровољни прилози —

Лазар Мијић, цакелнер 10 дин.
Коста Новаквић 20 динара. Саватије Чкољевић, бакалин, 10 динара.